

Nederlandse
Jenaplan
Vereniging

KENMERKEN VAN JENAPLAN VOORTGEZET ONDERWIJS

(versie: 11-11-2018)

Wat maakt een school tot Jenaplanschool:

*Gezamenlijke visie op de mens met name het aspect **Leren**.*

- Visie op de mens (Petersen/Langeveld): Opvoeden tot een zelfstandig denkend, kritisch en verantwoordelijke mens, die zowel gericht is op zichzelf als op de ander, om later op zijn eigen wijze constructief lid van een gemeenschap te kunnen zijn.
- Visie op Leren: Aandacht voor:
  - algemeen menselijke behoeften
  - *uniciteit, identiteit, relatie, competentie, veranderaar- (zie eerste 5 basisprincipes)
  - *leiding, zelfstandig, samen en beweging
  - *competentie, relatie, onafhankelijkheid

Een mens begeleiden tot volwassenheid via een aantal sociale ontmoetingsvormen (werk, spel, gesprek, viering) en innerlijke verwerkingsvormen (o.a. nadenken, schouwen, bidden/mediteren, reflecteren).

Kern van het concept.

Visie op de **MENS**:

Grondkrachten kinderen:
onderwijs

Behoeften in de groep

Behoeften t.a.v.

**Behoefte aan zelfstandig
bezig zijn**

Veiligheid

Competentie

Behoefte aan samenwerken

Relatie

Relatie

Behoefte aan beweging

Invloed

Onafhankelijkheid

Behoefte aan leiding

(Groepsdynamica)

(adaptief) onderwijs)

(Petersen)

(gewenste)Kwaliteiten:

Zelfstandig kiezen en oordelen (kritisch bewustzijn)

Zelfverantwoordelijkheid

Betrokkenheid (bij de anderen, maatschappij)

Aktieve houding

Zelfbewust

Respectvol naar elkaar en omgeving

Visie op **LEREN** :

VORMEN

Gesprek
betrokkenheid

Werk

Spel
Verbeelding/voorstellingsvermogen

Viering

FUNKTIES

respect,
actief luisteren ,
verwoorden ervaring/mening

Competentie
Zelfstandig(samen)werken.

gezamenlijkheid

Samen delen
Expressie

De Groep als Pedagogische Situatie:
SAMENWERKEN ALS GEMEENSCHAP

STAMGROEP ----- TEAM VAN COLLEGA'S ----- SCHOOL

1. Vanuit mensvisie naar Jenaplan.
2. Of vanuit (gewenste) vaardigheden naar jenaplan.

Jenaplan richt zich op de toekomst met de acceptatie van het heden. Het is een pedagogisch concept. Het biedt een theoretisch (filosofisch)model van de werkelijkheid, men noemt het wel een ontvankelijk grondmodel, omdat het een ruim kader biedt. Open voor situationele factoren.

Er zijn een aantal uiterlijke verschijningsvormen: Kring, blokuur, vieringen, projecten (WO) e.a.

Die vormen moeten worden ondersteund door een visie, ze steunen op een functie: vorm volgt functie.

Waarom Jenaplan in het Voortgezet onderwijs:

- a) Onderwijsinhoudelijk:
Voor verantwoord werken in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, behoren de studenten verschillende vaardigheden te bezitten. Zoals zelfstandig werken en samen kunnen werken
- b) Pedagogisch gezien biedt het jenaplanconcept een antwoord op de verregaande individualisering , de eis tot normen en waarden een plek binnen de schoolgemeenschap geven.

Het jenaplanconcept gaat ervan uit dat het kind in de eerste plaats opgevoed dient te worden, opvoeding of mensworden duurt een leven lang en behelst veel meer als

bijvoorbeeld zuiver leren schrijven. Bij jonge kinderen (pubertijd) is die opvoeding van het grootste belang omdat ontsparing in deze maatschappij bepaald niet tot de uitzonderingen behoort.

De school is een gemeenschap waar docenten en kinderen samenleven gericht op de volwassenwording van de kinderen. Leren keuzes maken, jezelf durven uiten, jezelf leren kennen, begrip leren hebben voor een ander, leren samenwerken, je leren verplaatsen in een ander: dit zijn allemaal vaardigheden die de kinderen leren op school, in het voortgezet onderwijs.

Dit leren kinderen vaak tussen de lessen door met het risico dat zonder begeleiding de zwakken het onderspit delven en de sterken kinderen het voortouw behouden (en niet leren begrip te hebben voor andere kinderen met minder talenten, kansen of vaardigheden). Het jenaplanconcept gaat ervan uit dat de genoemde vaardigheden bijdragen tot een positief, mondig en kritische volwassene en dat er aan de genoemde vaardigheden tijd besteed moet worden.

De tijd in het voortgezet onderwijs dient niet alleen aan het aanleren van kennis omtrent de vakken besteed te worden, er moet tijd besteed worden aan samen een gemeenschap vormen, tijd voor dialoog, tijd voor samen werken, samen spelen en vieren

De insteek in het VO is vaak allereerst gericht op de **werkvormen**.

Jenaplan biedt een aantal werkvormen die hopelijk tot gewenste vaardigheden (en houding) leiden.

Als het voortgezet onderwijs kiest voor jenaplan dan dient dat in het onderwijs aan de kinderen merkbaar te zijn. In de klas dient er dan op een aanwijsbaar andere manier lesgegeven te worden.

Hoe kan je die andere manier typeren?

De docent is niet alleen docerend (klassicaal) aan het lesgeven.

De docent laat afwisseling in zijn lessen zien: afwisseling is praten en luisteren, alleen werken en samenwerken.

De docent gebruikt de studenten als volwaardige gesprekspartners en dit is te zien in verschillende kringvormen die er gedurende de week voorkomen.

De docent hanteert verschillende vormen van samenwerken, in tweetallen, drie- of viertallen.

De docent staat open voor de reacties van de studenten en stimuleert onderlinge reacties in eerste instantie gericht op het samen leren.

De docent probeert het leren van de gekozen leerstof in een samenhangend verband te plaatsen, door onder anderen met zijn mededocenten in contact te treden over een gezamenlijke aanpak van een leerstofterrein.

De docent stelt eisen aan het werk van de studenten en spreekt ze daar in positieve zin op aan.

De docent is dien ten gevolge gericht op de ontwikkeling van zijn studenten en houdt resultaten van die ontwikkeling bij.

De docent is gericht op de ontwikkeling van het groepsproces, dit is te zien aan het gezamenlijk organiseren van vieringen en/of presentaties.

Naast de werkvormen is de persoon van de leerkracht van belang. Hij /zij moet door authenticiteit en leiderschap de jongere stimuleren tot deelname aan de gemeenschap.

Dat leer je door te functioneren in de schoolgemeenschap en de gemeenschap van de stamgroep, met elkaar samen leven leer je door te doen en te reflecteren.

De vaardigheden leer je door te oefenen door ze te gebruiken.

Wat willen we de kinderen meegeven en hoe willen we ze dat leren?

Als je tracht de kenmerken van het Jenaplanconcept in het Voortgezet Onderwijs in kaart te brengen, stuit je direct op de totaal andere organisatie en cultuur binnen het VO.

Als zowel de structuur als de cultuur zouden moeten veranderen om het pedagogisch concept van de grond te krijgen, betekent het een lange en voorzichtige weg.

Mogelijke kenmerken

Kenmerken van JP-VO zouden kunnen zijn (dit naast alle eisen die de wet stelt aan leerstof enz.):

- * het JP-team onderschrijft de 20 basisprincipes en gebruikt die als leidraad voor het handelen
- * het JP-team werkt met werken met 4 van de 5 basisactiviteiten
  - werk
  - gesprek
  - viering
  - helpen
- * de vijfde basisactiviteit spel ziet het JP-team voorlopig als een ontwikkelpunt binnen het VO
- * pedagogisch handelen is gericht op het kind in de leerling
- * er is een Jenaplanteam gevormd
- * dit JP-team werkt binnen kaders van de school en heeft een relatief autonome positie
- * dit JP-team hanteert de uitgangspunten van de lerende organisatie
- * er is een schoolwoonkamer ingericht
- * ouders zijn betrokken bij de ontwikkelingen van hun kind en ouders vormen een resonansgroep voor het JP-team
- * de school is lid van de NJPV en is bereid zijn ontwikkelingen en produkten uit te wisselen en erover te publiceren.

Enige gedachten over de vijf basisactiviteiten

Het werken kenmerkt zich door:

- effectieve instructie
- variabele instructies aansluitend op leerstijlen
- verscheidenheid werkvormen
- werken in/met tafelgroepen: coöperatief leren
- werken aan groepenwerk
- betrokkenheid leerlingen en docent
- uitbreiding keuzemogelijkheden verwerking leerstof
- gebruik van leer-leeswijzers/zelfcorrigerende materialen/grotere verscheidenheid in materialen
- zelfstandige keuzen van leerlingen waar mogelijk
- nakijken en controle leerkracht en (mede)leerlingen
- werken met/aan projecten en thema's vakoverstijgend
- werken op werkplekken waar rust is
- planning door de leerlingen en controle door docent op de planning
- reflectieve activiteiten van leerlingen

Het gesprek kenmerkt zich door:

- kringgesprekken in alle soorten en maten/per vak verschillend/doorgaande lijn
- hantering verschillende gesprekstechnieken door zowel de docent als de leerling
- samenwerken en werken in tafelgroepen
- betrokkenheid leerkracht bij groep
- betrokkenheid iedere leerling bij de groep
- onderwerpen die met het groepsproces van deze groep te maken hebben
- onderling overleg docenten (een team per klas)
- individuele aandacht
- wederzijdse aandacht en empathie
- verantwoordelijkheid van/voor ieder individu

De viering kenmerkt zich door:

- gezamenlijkheid van de groep
- betrokkenheid van de docenten
- creatieve uitingen van individuele leerlingen, groepjes leerlingen en docenten
- verbindingen tussen onderdelen (thema's)
- presentaties van de ervaringen en inhouden afgelopen periode van verscheidenheid van vakgebieden
- aanwezigheid van ouders
- aanwezigheid van anderen

Het helpen kenmerkt zich door:

- inclusief denken van de kinderen
- bereidheid ander jouw kennis over te dragen
- effectieve strategieën om kinderen helpen te leren
- effectieve hulpvormen voor kinderen
- werkvormen waarbij helpen wordt toegepast en waarbij sprake is van wederzijdse afhankelijkheid en betrokkenheid